

MATERIAŁY

Odrodzenie i Reformacja w Polsce, LII 2008

PL ISSN 0029–8514

Testament Jana Piaskowskiego, miecznika łączyckiego i podzupka wielickiego opracowali *Waldemar Kowalski, Mariusz Lubczyński* (Kielce)

Prezentowany akt ostatniej woli zasługuje na uwagę jako źródło przybliżające postać jednego z licznych szlacheckich protektorów małopolskiej reformacji w okresie jej szczytowego rozwoju. Takie XVI-wieczne przekazy szlachty małopolskiej cieszyły się dotąd mniejszym zainteresowaniem badaczy; znacznie chętniej sięgali oni po późniejsze testamenty osób tego stanu oraz zabytki pozostawione przez mieszczan¹. Podkreślić wypada, iż stosunkowo niewiele XVI-wiecznych testamentów szlacheckich z Małopolski, a zwłaszcza spisanych za panowania ostatnich Jagiellonów przetrwało do dziś. Jan Piaskowski h. Junosza² pochodził z województwa łączyckiego,

Stan badań omówili szczegółowo M. Lubczyński, J. Pielas, H. Suchojad, *Cui contingit nasci, restat mori. Wybór testamentów staropolskich z województwa sandomierskiego*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2005. Nadto ostatnio U. Sowina, *Testamenty mieszczan krakowskich o przekazywaniu majątku w późnym średniowieczu i we wczesnej nowożytności*, w: *Sociální svět středověkého města*, Colloquia mediaevalia Pragensia, 5, red. M. Nodl, Filosofia, Praha 2006, s. 173–183; K. Justyniarska–Chojak, *Testamenty oblatowane w księgach miejskich lewobrzeżnej części województwa sandomierskiego w XVI wieku*, w: *Między Wisłą a Pilicą*, t. 7, red. B. Wojciechowska, L. Michalska–Bracha, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006, s. 51–53.

² Referowana biografia testatora oparta została głównie na: Archiwum Państwowe w Krakowie (dalej: AP Kraków), *Terrestria Cracoviensia* (dalej: TC), t. 34, s. 665–666; TC 37, s. 178–182; TC 38, s. 583–588, 1179–1184; TC 39, s. 272–275, 587; TC 191, s. 410–411, 417–423; AP Kraków, *Castrensia Cracoviensia* (dalej: CC), t. 97, s. 1143–1144; CC 98, s. 1647–1653; *Matricularum Regni Poloniae summaria (MRPS)*, t. 5, oprac. T. Wierzbowski i in., Typis Officinae C. Kowalewski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1919–1961, nr 1574, 6644, 9722; *Urzędniczy*

gdzie posiadał części we wsiach: Piaski, Oskowice i Mirosławice³. 14 listopada 1545 roku otrzymał urząd miecznika łęczyckiego, który sprawował aż do śmierci. Na początku lat pięćdziesiątych przyznano mu nadto dochodowy urząd podżupka wielickiego. Po raz pierwszy wystąpił z tym tytułem 2 marca 1553 roku. Niewykluczone jednak, że podżupkiem był już rok wcześniej; godność tę otrzymał bowiem z rąk nowego żupnika wielickiego — Hieronima Bużeńskiego, który urządowanie rozpoczął 23 kwietnia 1552 roku. Odtąd Jan Piaskowski już na stałe związany był z Wieliczką i województwem krakowskim. Z czasem zakupił w Krakowie dom, a pod koniec życia plac na Stradomiu, gdzie zbudował dwór.

Najpóźniej w 1553 roku ożenił się z Agnieszką Morsztynówną, córką bachmistrza wielickiego Stanisława Morsztyna i Agnieszki Berówny. Jan Piaskowski opłacił jej wówczas 1500 zł posagu na połowie wszystkich swoich dóbr (w tym 500 zł za otrzymane przez nią w wyprawie klejnoty) i tyleż wiana⁴.

W 1554 roku Piaskowski dostał zgodę królewską na wykupienie od Krzysztofa Lasockiego wsi Szczawin i Szeligi, położonych w powiecie brzeźnickim województwa łęczyckiego⁵, zaś w roku następnym otrzymał wspomniane wsie w dożywocie. Jan Piaskowski — jak sam pisze w swym testamencie — „zdrowie i lata swe na posłudze JKM strawił i Rzeczypospolitej”. Trudno powiedzieć, jakie były to „posługi”, ale najprawdopodobniej chodziło o prace na rzecz skarbu królewskiego. Żupy wielickie były wszak z nim złączone, a o bliskich kontaktach testatora z ówczesnymi podskarbimi koronnymi świadczy lista egzekutorów jego testamentu. W tamtych latach żupy wielickie przeżywały ogromny roz-

województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy, oprac. E. Opaliński, H. Żerek-Kleszcz, red. A. Gąsiorowski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Kórnik 1993, nr 393 (tutaj Jan Piaskowski po raz ostatni wzmiankowany na urzędzie miecznika łęczyckiego 5 VI 1563).

³ Wsie w powiecie orłowskim; *Województwo sieradzkie i województwo łęczyckie w drugiej połowie XVI wieku*, red. H. Rutkowski, oprac. K. Chłapowski, A. Dunin-Wąsowiczowa, S. K. Kuczyński, K. Pacuski, E. Rutkowska, S. Trawkowski, M. Wilska, cz. 2: *Komentarz, indeksy, Atlas historyczny Polski*, red. S. Trawkowski, *Mapy szczegółowe XVI wieku*, [t.] 5, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1998.

⁴ TC 191, s. 410–412. Agnieszka Morsztynowa była córką Kaspra Bera, rajcy krakowskiego; zob. Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2003, s. 195.

⁵ Z ustaleń autorów *Atlasu* (według indeksu) wynika, że Szeligi były częścią osady parafialnej Szczawin.

kwit. Była to zasługa ówczesnego żupnika — Heronima Bużeńskiego⁶, jednak — jak można sądzić — niemałe były też starania Jana Piaskowskiego. W 1569 roku wdowa po testatorze odebrała 5000 zł od Bużeńskiego oraz Szymona Ługowskiego, prepozyta miechowskiego i pisarza skarbu królewskiego. Najprawdopodobniej było to wynagrodzenie za długoletnią służbę jej zmarłego męża. Po jego śmierci obracała sporymi sumami, udzielając pożyczek m.in. Krzysztoporskim, Cikowskim i Firlejom⁷.

Jan Piaskowski, złożony ciężką chorobą, spisał testament w swoim dworze na Stradomiu 17 maja 1566 roku. W dniu następnym pokazał go świadkom, którzy złożyli swe podpisy pod tekstem. Krótco później zmarł. Już 20 maja Zygmunt August wydał przywilej Stanisławowi Czarnotulskiemu, którym zezwalał mu na wykup królewszczyzn Szczawin i Szeligi od spadkobierców Piaskowskiego.

Hieronim Bużeński h. Róża to żupnik krakowski między 1552 a 1577 rokiem, burgrabia krakowski w latach 1559–1566, podskarbi wielki koronny od 1569 do 1578 roku oraz kasztelan sieradzki od 1579 do 1580 roku, w którym zmarł. Doceniał on badania nad krystalizacją minerałów, słynął jako protektor humanistów. M.in. jemu oraz Janowi Piaskowskiemu dedykował swe utwory śląski poeta Adam Schröter⁸. Bużeński był także aktywnym działaczem różnowierczym i założycielem zboru w Wieliczce w 1559 roku. Jak sądzi jego biograf, „przez pewien czas po r. 1560 skłaniał się ku arianizmowi”⁹. Zwolennikami reformacji byli tam pracownicy administracji żup oraz mieszczenie¹⁰.

⁶ S. Bodniak, *Bużeński Hieronim*, w: *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. 3, Kraków 1937, s. 156; A. Keckowa, *Zupy krakowskie w XVI–XVIII wieku (do 1772 roku)*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1969, s. 32 i n.

⁷ TC 46, s. 692–695; CC 97, s. 1479–1485; CC 109, s. 274–278; AP Kraków, *Castrensia Cracoviensia, Relationes* (dalej: CCR), t. 1, s. 1103–1104; CCR 2, s. 25; CCR 3, s. 361.

⁸ *Cracovia litterarum. Kultura umysłowa i literacka Krakowa i Małopolski w dobie Renesansu*, red. T. Ulewicz, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1991, według indeksu (rozprawy Leszka Hajdukiewicza, Henryka Barycza i Anny Smaroń).

⁹ S. Bodniak, *Bużeński Hieronim*, s. 156–157; *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski i in., red. A. Gąsiorowski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Kórnik 1992, według indeksu.

¹⁰ W. Urban, *Zbory, szkoły i drukarnie różnowiercze w Małopolsce za dawnej Rzeczypospolitej*, s. 78, maszynopis w posiadaniu Autora, któremu dziękujemy za możliwość wykorzystania tej pracy.

Fundamentem religijnych przekonań autora testamentu jest Biblia oraz „wiara apostołska”. Jeśli przyjąć, że stwierdzenie to oznacza nicejsko–konstantynopolski symbol wiary, to mielibyśmy do czynienia ze stanowiskiem zbieżnym z nauką niemieckich i szwajcarskich teologów protestanckich¹¹. Takie podstawy dogmatyczne oraz ufność w zbawienie, którego dostąpią wybrani dzięki Krzyżowej ofercie, przedstawiane były wówczas powszechnie nie tylko w testamentach krakowskich ewangelików, lecz także w testamentach tych mieszczan, którzy jako miejsce wiecznego spoczynku wskazywali kościół NMP w Rynku¹². Wydaje się jednak, że Piaskowskiemu bliższe były poglądy tryteistów. Wskazuje na to rozróżnienie osób bożych Trójcy św. w prezentowanym tekście, zaś Pismo oraz „proste” prawdy czasu apostołskiego poddawał jako fundament wiary Grzegorz Paweł z Brzezina¹³. Taka interpretacja ma potwierdzenie w chronologii rozwoju miejscowego protestantyzmu. Według ustaleń Henryka Merczynga, przyjętych zasadniczo przez Wacława Urbana, od 1563 roku do „przynajmniej osiemdziesiątych lat XVI wieku” Wieliczka była znaczącym ośrodkiem ariańskim¹⁴.

Podstawą wydania jest kopia testamentu odnaleziona w księgach grodzkich krakowskich. Jej tekst został tu przedstawiony jako transkrypcja fonetyczna¹⁵. Ortografię nazwisk modernizowano, gdy nie budziło to wątpliwości. Abrewiacje zostały rozwiązane. W nawiasach prostokątnych uzupełniono skróty nieoznaczone, zaś w okrągłych — oznaczone, co odpowiada zaleceniom instrukcji wydawniczej dla tek-

¹¹ Zob. *The Cambridge companion to reformation theology*, red. D. Bagchi, D. C. Steinmetz, Cambridge University Press, Cambridge 2004.

¹² Szerzej o tym W. Kowalski, *Eschatologiczne poglądy mieszkańców Krakowa doby reformacji*, „Nasza Przeszłość” 2008, 109, s. 5–35.

¹³ Zob. J. Misiurek, *Chrystologia braci polskich. Okres przedsocyniański*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1983, s. 29 i *passim*.

¹⁴ W. Urban, *Zbory, szkoły i drukarnie*, s. 78; H. M[erczyng], *Zbory i senatorowie protestanccy w dawnej Polsce. Przyczynki do dziejów terytorjalnego i chronologicznego rozwoju i upadku reformacji w Rzeczypospolitej*, w: W. Krasieński, *Zarys dziejów, powstania i upadku reformacji w Polsce*, t. 2, cz. 2, Nakładem „Zwiastuna Ewangelicznego”, Warszawa 1905, s. 203.

¹⁵ Jest to więc postępowanie zgodne z tradycją edytorską; zob. [K. Lepszy], *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych, od XVI do połowy XIX wieku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław b.r.; K. Górski i in., *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1955, s. 63–76; wydawnictwa typu A, teksty nowożytne do połowy XVIII wieku.

stów XVI-wiecznych i starszych¹⁶. Bardzo oszczędna interpunkcja podstawy wydania sprawiła, że jej przedstawiona wersja jest interpretacją wydawców.

¹⁶ Por. A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, „Studia Źródłoznawcze” 1957, t. 1, s. 162.

Tekst źródła

Kraków, 17 maja 1566 r.

Kopia. Oblata w księgach grodzkich krakowskich (Archiwum Państwowe w Krakowie, Castrensia Cracoviensia, t. 92, s. 82–86). Po śmierci testatora do akt podali 22 V 1566 r. szlachetni Jan Secemski, Jakub Gralewski i Jan Dąbrowski.

[s. 82] Ja, Jan Piaskowski, miecznik ziemie łęczyckiej, podzupek wielicki, będąc dary bożemi szcudrobligymi według boskiej wolej obdarrzon, zdrowy na sumnieniu, schorżały na cieie, za wolą bożą, jawnie przed Bogiem i przed ludźmi chrześcijańskimi szlacheckiego stanu wyznawam wolą ostateczną moję testamentu po zaśnieniu moim wiernym w Panu a zbawicielu moim, panu Jezu Chrystusie, synu Boga żywego.

Naprzód wyznawam przed wami, bracia wiarę moję chrześcijańską. Wierzę w jednego Boga, ojca Pana naszego Jezu Chrystusa, stworzyciela wszystkiego świata. Wierzę w Jezu Chrystusa, Syna Bożego a Pana naszego, wierzę i w Ducha Świętego. Wyznawam o Bogu Ojcu i o Synie Bożym, i o Duchu Świętym: inaczej nie [s. 83] wierzę, jedno podług wyznania wiary apostołskiej a pisma Biblijej świętej.

Obrońce i opiekuny dzieatek mych, z uczciwego małżeństwa narodzone, i majątności mej nieruchomości czynię; obrońce moje, m[iłość] ciwe pany i dobrodzieje wielmożne, pany: Stanisława Tarnowskiego, wojewodę sandomirskiego¹⁷, Walentego Dembieńskiego, kanclerza koronne[go]¹⁸, opiekuny: je(go) m(iłość) pana żupnika krakowskie-

¹⁷ Stanisław Spytek Tarnowski (zm. 1568) h. Leliwa, miecznik krakowski 1537–1547, kasztelan zawichojski 1547–1561, podskarbi wielki koronny 1555–1561, wojewoda sandomierski 1561–1568, *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska–Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1993, według indeksu.

¹⁸ Walenty Dembiński (zm. 1584) h. Rawicz, m.in. podstarości krakowski 1539–1545, referendarz koronny 1544–1551, kasztelan biecki 1550–1555, kasztelan sądecki 1555–1563, podskarbi koronny 1561–1564, kanclerz koronny 1564–1576, kasztelan krakowski 1576–1584, M. Lubczyński, Zygmunt Szasowski i inni, *Zastępcy procesowi Mikołaja Reja (przed sądami ziemskim i grodzkim krakowskim)*, w: *Mikołaj Rej z Nagłowic. W pięćsetną rocznicę urodzin*, red. W. Kowalski, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2005, s. 214.

go Krzysztofa Lasockiego¹⁹, Stanisława Sempelborskiego, podczaszego łączyckiego²⁰, Jakuba Piaskowskiego, brata mego²¹, Floriana Morstina, bachmistrza wielickiego²², Agnieszkę Morstinównę, małżonkę mą miłą.

Rzeczy wszystkie po mnie pozostałe ruchome gdziebykolwiek były, na którymkolwiek miejscu, tak te w ziemi krakowskiej, jako i w ziemi łączyckiej, daję małżonce mej miłej darem wiecznym tym mym testamentem względem miłości małżeńskiej, którą[m] po małżonce mej miłej po wsze czasy uznał uczciwe[j] i mnie powolne[j]. A zem był większe dobrodziejstwo małżonce mej miłej umyślił uczynić, ale iż czas nie zniósł, a do ksiąg samem przez niesposobne zdrowie dojść nie mógł, przeto niech moja małżonka na tym, co na ten czas być może, przestawa, jako jest wola miłego Boga, ale jeśli to będzie wola miłego Pana Boga, że mię Pan mój przywróci ku lepszemu zdrowiu, obiecuję to przed Bogiem i przed wami, świadkami, że u ksiąg wiecznych zapisem to pokażę, com jest powinien małżonce swej chrześcijańskiej i wszech postępках jej uczciwej. Gdyż po łasce miłego Boga największe jest kochanie człowiekowi chrześcijańskiemu w uczciwym potomstwie, z uczciwego małżeństwa narodzonym.

M[iłość]ciwi panowie i moi łaskawi panowie, proszę abyście w(asze) m(iłości) w opiekę i w obronę chrześcijańską potomstwo moje²³ wzięli,

¹⁹ Krzysztof Lasocki (zm. ok. 1580) h. Dołęga, poseł sejmowy, starosta gostyński. Znany działacz różnowierczy, założyciel zboru w Brzezinach; w latach sześćdziesiątych XVI wieku „był zapewne arianinem”, I. Kaniewska, *Lasocki Krzysztof*, PSB, t. 16, Wrocław 1971, s. 540–541.

²⁰ Stanisław Sempelborski (zm. 1566) h. Nałęcz, podczaszy łączycki 1553–1566. Spis urzędników po raz ostatni notuje go na tym urzędzie 28 IX 1565, *Urzednicy województw łączyckiego i sieradzkiego*, według indeksu.

²¹ Jakub Piaskowski, wzmiankowany w 1576 roku jako dziedzic części wsi Piaski i Mirosławice w pow. orłowskim województwa łączyckiego, A. Pawiński, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 2: *Wielkopolska*, J. E. Skiński, Warszawa 1883, s. 101, 107.

²² Florian Morsztyn (zm. 1587) h. Leliwa, bachmistrz wielicki 1557–1587, szwagier testatora. Znany działacz różnowierczy, co najmniej od lat siedemdziesiątych XVI wieku zwolennik arianizmu, W. Urban, *Morsztyn Florian*, PSB, t. 21, Wrocław 1976, s. 803–804.

²³ Jan Piaskowski z małżeństwa z Morsztynówną pozostawił synów: Jana, Hieronima (Jerzego) i Pawła oraz córkę Elżbietę. Hieronim zmarł młodo. Jana i Pawła wymienia Paprocki, według którego „oba byli alieni a fide catholica”. Młodszy z braci „żołnierską

aby też Pan Bóg ociec wszystkich pociech w(asze) m(iłości) na miłym potomstwie cieszył, abyście je w(asze) m(iłości) na chwałę bożą wychowali z pociechą swą doczesną tu, a w onym żywocie zgotowanym przez śmierć Chrystusa Pana wieczną. Amen.

Ciebie, moja namilsza małżonko, proszę, abyś pamiętała na swą powinność małżeńską ku mnie i ku dzieciętom naszym spólnym, nam z łaski Pańskiej danym. Napominam, abyś ty dziecięcki Bogu ku czci a ku chwale wychowała, a wiodła je przykładem swym, nauką świętą do znajomości jednego Boga Ojca, pana naszego Jezu Chrystusa, i do znajomości Jezu Chrysta, Syna Bożego, Pana naszego, i do znajomości Ducha Świętego, a starała się o ich uczciwym wychowaniu w posłuszeństwie każdej zwierzchności od Boga danej. A naprzód Je[go] K(rólewskiej) M[iłoś]ci, panu naszemu²⁴, od Pana Boga [s. 84] nam w porządek danemu, którym ja zdrowie i lata swe na posłudze Je[go] Kró(lewskiej) M[iłoś]ci strawił i Rzeczy Pospolitej. Nie wątpię, że to, co Jego K(rólewska) M(iłość), pan mój mnie za posługi obiecawał, to z łaski swej królewskiej wykona nad mojemu dziećmi, którym rozkazuję, aby pilno zwierzchności królowi Jego M(iłości), panu naszemu m(iłoś)ciewemu służyli, gdy do tego laty będą sposobni. Wykonywajże moja namilsza małżonko zaczęta miłość przeciw dziećtom mym taką miłością małżeńską, jakową ja po tobie po wsze czasy doznał, za co Panu Bogu, ojcowi wiecznemu niech będzie cześć i chwała przez Jezu Chrysta, syna Jego a Pana naszego. Tobie, namilsza żono z serca dziękuję, a daj ci Panie Boże i z tym mym pozostałym potomstwem swe święte błogosławieństwo do wolej bożej. Amen.

Jana, syna nas spółego²⁵ proszę, abyś na pieczy miała, także i drugie[go], a któryby się do nauki nie zgodził, daj je na uczciwe miejsce służyć.

służąc, w potrzebach mężem znacznym się pokazywał [...], mąż urodziwy i podobny”; związany był z kanclerzem Janem Zamoyskim, B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, Wydawnictwo Biblioteki Polskiej, Kraków 1858, s. 324; MRPS 5, nr 3744; TC 63, s. 662; CC 93, s. 306–307; CC 96, s. 517; CC 100, s. 694–695; CC 106, s. 635. Zob. też przyp. 25.

²⁴ Zygmunt August, król Polski.

²⁵ Jan Piaskowski, zmarły przed 1596 r. najstarszy syn testatora i Agnieszki Morsztynówny, różnowierca. Po śmierci ojca dzierżawił i trzymał w zastawie różne dobra w Małopolsce, m.in. od Czernych i Firlejów. Później osiadł w powiecie ksiąskim województwa krakowskiego, gdzie w 1588 roku nabył wsie: Boleścice, Olpice oraz części dóbr w Trzcieniu i Nowejwsi. Żonaty był z Anną, córką Mikołaja Czernego, z którą

Córce mej²⁶ dom w Krakowie dawam wiecznym darem, który oczyścicie u Sanoczkiego²⁷, zapłaciwszy ten dług, którym mu jest winien z tego imienia, którem u Pana Lipnickiego²⁸ najął.

Panie bachmistrzu, o to szwagra swego miłego proszę, aby w(asza) m(iłość) z którym bratem uczynili rzecz do wszystkich ludzi w Wieliczce²⁹. Naprzód do je[go] m(iłości) pana żupnika mego i dziatki mych wielkiego dobrodzieja, potym do urzędników żupnych, aż i do najmniejszego do rady w Wieliczce i do ubogich, zgoła wszystkich, dla Pana Boga prosząc, jeśli bych komu co ubliżył z krewkości ciała mego, aby dla imienia bożego mnie odpuścili i wszyscy, jakiegokolwiek stanu będąc, imieniem moim przeprosicie. Jeśli bym komu był co winien, proszę moja miła żono, zapłacić za wolą ich m(iłości) panów opiekunów.

Iżem jest urzędnikiem jego m(iłości) pana żupnikowym w żupie wielickiej, a prze tę ciężką moją chorobę nie mogłem tak prędko oddać liczby, nie wątpię w panu pisarzu³⁰ i w panu Kończyckim³¹, że oddadzą statecznie wszystkę liczbę je[go] m(iłości) panu żupnikowi, bez szkody i trudności potomstwa mego. A gdzie by na czym nie dostawało, albo

miał siedmiu synów i córkę, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, Breitkopf i Haertel, Lipsk 1841, t. 7, s. 283; TC 290A, s. 119, 192, 816; CCR 5, s. 153–154; CCR 7, s. 193; CCR 8, s. 297–298, 436–437; CCR 13, s. 840; CCR 22, s. 443–444, 1516–1517.

²⁶ Elżbieta Piaskowska, zmarła po 1599 roku jedyna córka testatora, później żona Pawła Pernusa, wójta krakowskiego i starszego zboru ewangelickiego w Krakowie, CCR 23, s. 157; Z. Noga, *Krakowska rada miejska*, według indeksu.

²⁷ Sanocki, skądinąd nieznan.

²⁸ Chodzi o Stanisława Lipnickiego (zm. 1570) h. Hołobok, dworzanina królewskiego i burgrabiego krakowskiego 1564–1570. W 1565 roku wydzierżawił on Janowi Piaskowskiemu wieś Krzyszkowice koło Wieliczki, własność klasztoru szczyrzyckiego, którą dzierżył prawem dożywocia, S. Herbst, *Lipnicki Stanisław*, PSB, t. 17, Wrocław 1972, s. 409–410; M. Ferenc, *Dwór Zygmunta Augusta. Organizacja i ludzie*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 1998, s. 183; *Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska–Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1990, według indeksu; TC 39, s. 272–275.

²⁹ Wieliczka, miasto w województwie krakowskim; *Lustracja województwa krakowskiego 1564*, cz. 1, wyd. J. Małecki, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1962, s. 61–62.

³⁰ Pisarz żup wielickich, skądinąd nieznan.

³¹ Maciej Kończycki (zm. przed 1581), w latach 1561–1566 wzmiankowany jako sztygar żup wielickich, później jako pisarz tychże żup, A. Keckowa, *Żupy krakowskie*, s. 227; MRPS V, nr 9873; CC 121, s. 1827.

zeszło, tedy obliguję i obwiózuję małżonkę moję i pany egzekutory, aby z imienia mego uiszczono i zapłacono było.

[s. 85] Sługom wszystkim, aby im było zapłacono, co zasłużyli, a nic aby żadne[m]u nie było zatrzymano — o to pilno proszę, a po sukiennej szacie niech niektóry[m] dadzą, a czego bym ja nie dołożył, to ich m(iłościom) panom egzekutorom będzie wolno przyczynić i dołożyć.

Pogrzeb grzesznego ciała mojego proszę, aby było pogrzebiono we zborze wielickim, okrom ceremoniej.

Długi me własne, com się na majątność w łęczyckiej ziemi³² zadłużył:

item pan Jakub, brat mój panu Maciejowi Bolkowskiemu³³ zapisał się za piętnaście set złotych, czego jest zapis;

item o toż, gdziebych umarł, małżonka moja i z pany egzekutory, mirosławską część³⁴ sprzedać, albo zastawić, a pięćset złotych to pan Jakub miał odebrać od urzędników. A gdzieby nie odebrał, tedy to może być wciągniono.

Item w Wieliczce Sanockiemu dłużeniem pięćset złotych. Ma zapis na tym dworku moim w Krakowie³⁵. Wyplacenie tych pieniędzy ma być z Krzyszkowic³⁶, o które proszę, żeby jemu były uiszczone, bo mu przyjdzie też płat na gody pięćdziesiąt złotych.

Item u szafarza w Wieliczce jest kubków kilka i srebra pasów we stu grzywien; to małżonka moja ma wykupić.

Item jam mu dłużeń czterdzieści złotych i jeden, i dziesięć groszy.

Item Szudlikowy³⁷ dłużeniem sto złotych.

³² Jan Piaskowski posiadał w powiecie orłowskim województwa łęczyckiego części we wsiach Piaski, Oskowice i Mirosławice, TC 34, s. 665–666; TC 38, s. 583–588; TC 191, s. 410–411; A. Pawiński, *Polska XVI wieku*, t. 2, s. 101, 107.

³³ Maciej Bolkowski lub Lubnicki h. Rola, wzmiankowany w 1576 roku jako tennariusz królewskiej wsi Bolków w powiecie łęczyckim, A. Pawiński, *Polska XVI wieku*, t. 2, s. 56; A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 1, Gebethner i Wolff, Warszawa 1899, s. 377.

³⁴ Zob. przyp. 32.

³⁵ Chodzi o dworek, który Jan Piaskowski zbudował pod koniec życia na pustym placu nabytym od Katarzyny Grzywianki, córki Pawła Grzywy. Znajdował się on na Stradomiu za klasztorem bernardynów, między domami Hynków i Kaspra Wieruskiego. Po śmierci testatora jego spadkobiercy sprzedali go Janowi Kmicie, pisarzowi ziemskiemu krakowskiemu, CC 98, s. 1647–1653; CC 100, s. 694–695.

³⁶ Zob. przyp. 28.

³⁷ Szudlikowa, skądinąd nieznana.

Item Gralewskiemu prasołowi³⁸; temum też winien dwanaście albo czternaście złotych.

Proszę, aby ten testament mój do akt ziemskich albo grodzkich był wiedzion, przez pany egzekutory, dla większej pewności i utwierdzenia wolej ostatniej mojej. A czego bym ja opatrnością swą opatrzyć nie mógł, to ja pod moc a opatrność Boga, a Ojca wszech naszego poruczam, któremu cześć a chwałę oddawam, przez Jezu Chrysta, Syna Bożego a Pana naszego, za sprawą Ducha Świętego teraz i na wieki wieczne. Amen.

Świadkowie, iż ci byli przy tej mojej ostatecznej wolej tego mego testamentu, dlatego je w ten testament mój wpisuję: je[go] m[ilość] pan Sebastian Dunin, pisarz ziemie łęczyckiej³⁹, Jan Secemski, siostrzeniec mój od rodzonej siostry⁴⁰, [s. 86] Jakub Gralewski⁴¹, Jan Dąbrowski⁴² i innych wiele szlachciców godnych wiary.

Roku 1566, dnia 17 maja. Jan Secemski ręką swą, Jakub Gralewski ręką swą, Jan Dąbrowski ręką swą.

Summary

Sixteenth-century testaments of the Polish gentry and nobility are relatively rare nowadays. The last will published here was written down on 17 May 1566 and then inserted into the files of the Gentry Court in Cracow. The document presents a wealthy gentleman, Jan Piaskowski, who not only administered the salt-mine of Wieliczka near Cracow, but was also an active protector of the Little Poland religious Reformation. Piaskowski, as well as the majority of Wieliczka burghers and salt-mine staff opted for the Anti-

³⁸ Zapewne tożsamy z Jakubem Gralewskim, występującym wśród świadków testamentu. Pochodził prawdopodobnie z drobnej szlachty mazowieckiej, Gralewskich h. Sulima, A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 7, Gebethner i Wolff, Warszawa 1904, s. 37–38.

³⁹ Sebastian Dunin (zm. 1587) h. Łabędź, pisarz ziemski łęczycki 1556–1586, *Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego*, Kórnik 1993, według indeksu.

⁴⁰ Jan Secemski, skądinąd nieznany. Niesiecki wymienia Secemskich h. Dołęga i Gozdawa, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 8, Breitkopf i Haertel, Lipsk 1841, s. 321.

⁴¹ Zob. przyp. 38.

⁴² Jan Dąbrowski — duża liczba rodzin o tym nazwisku uniemożliwia bliższą identyfikację.

Trinitarian theology. The way Piaskowski declared his religious beliefs places him in the company of local Tritheists.